

*musimy zatem wiedzieć
policzyć dokładnie
zawołać po imieniu
opatrzyć na drogę*
Z. Herbert, Pan Cogito o potrzebie ścisłości

KWATERA ŻOŁNIERZY NIEZŁOMNYCH Z LAT 1945-1956

W tym miejscu spoczywają żołnierze polskiego podziemia niepodległościowego z lat 1945-1956, którzy zginęli w wyniku działalności komunistycznego aparatu terroru – zostali skazani na karę śmierci bądź zmarli w więzieniu przy ul. Wały Jagiellońskie w Bydgoszczy.

Po II wojnie światowej władza likwidowała wszelkie formy oporu społeczeństwa wobec reżimu. Bezwzględnie zwalczano przeciwników politycznych, w tym działaczy Polskiego Państwa Podziemnego. Po 1945 r. Polacy ponownie zaangażowali się w pracę konspiracyjną, zarówno o charakterze politycznym, jak i zbrojnym. Ideowym spadkobiercą Armii Krajowej była organizacja „NIE” przemianowana na Delegaturę Sił Zbrojnych, a następnie w Zrzeszenie „Wolność i Niezawisłość”. Aktywną działalność prowadziły struktury wywodzące się m.in. z nurtu narodowego oraz lokalne, samodzielne oddziały. W okresie powojennym ok. 200 tys. ludzi wzięło udział w dalszej walce o niepodległość. Byli to zarówno weterani powstań narodowych i wojen o granice II Rzeczypospolitej, żołnierze podziemia z okresu okupacji niemieckiej, jak i osoby, które z racji wieku dopiero teraz mogły wziąć udział w zorganizowanym oporze.

Dla wielu Polaków przejęcie władzy przez komunistów oznaczało represje. Kilka tysięcy osób skazano na karę śmierci. Na terenie całego kraju ofiary stalinizmu były skrycie grzebane. Nie informowano rodzin o wykonaniu wyroku ani o miejscu pochówku. Mieli całkowicie zniknąć z kart historii. Do dzisiaj znaczna większość jest pochowana w nieznanych miejscach, a prawdopodobieństwo ich odnalezienia niewielkie. Na cmentarzu przy ul. Kcyńskiej tylko w kilku przypadkach najbliższym udało się odkryć miejsce pochówku i godnie je upamiętnić.

Na początku lat 90. XX w. zrzeszeni w Okręgu Bydgoskim Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej utworzyli na cmentarzu symboliczną mogiłę. Przez wiele lat była jedynym upamiętnieniem żołnierzy polskiego podziemia niepodległościowego straconych na mocy wyroków sądowych w Bydgoszczy. W 2012 r. staraniem Instytutu Pamięci Narodowej na fragmencie muru odsłonięto marmurową tablicę ku czci Żołnierzy Wyklętych wraz z 47 mniejszymi, imiennymi tabliczkami.

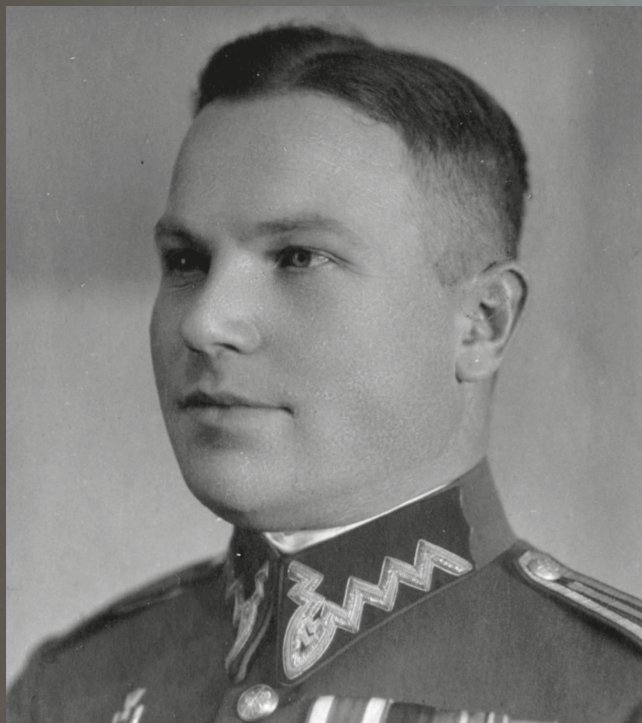
Dopiero po 1989 r. zapoczątkowano prace mające na celu ustalenie miejsc pochówku osób, które straciły życie z powodów politycznych. W wyniku badań udało się zidentyfikować trzech żołnierzy podziemia niepodległościowego rozstrzelanych 27 listopada 1946 r.: Ludwika Augustyniaka ps. „Cygan”, „Gustek”, Floriana Dutkiewicza ps. „Wiktor” i Tadeusza Oskę vel Wojciecha Kossowskiego ps. „Sęp”, a także wywiadowcę i dowódcę młodzieżowej organizacji antykomunistycznej Zbigniewa Rostka zamordowanego 10 marca 1952 r. Doprowadziło to do zintensyfikowania działań na rzecz stworzenia godnego miejsca pochówku dla odnalezionych. W 2021 r. na cmentarzu przy ul. Kcyńskiej w Bydgoszczy powstała Kwatera Żołnierzy Wyklętych, która będzie miejscem wiecznego spoczynku dla bohaterów zmarłych w wyniku działania stalinowskiego aparatu represji

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

KWATERA ŻOŁNIERZY NIEZŁOMNYCH W BYDGOSZCZY
ODDZIAŁOWE BIURO UPAMIĘTNIANIA WALK I MĘCZEŃSTWA IPN W GDAŃSKU

LUDWIK AUGUSTYNIAK PS. „CYGAN”, „GUSTEK”, ST. SIERŻ. WP, ŻOŁNIERZ ARMII KRAJOWEJ

Urodził się 7 listopada 1898 r. w Żbikach (pow. pleszewski). Wziął udział w Powstaniu Wielkopolskim, a następnie służył w Wojsku Polskim, m.in. w 62. Pułku Piechoty w Bydgoszczy i w Dowództwie Okręgu Korpusu VIII w Toruniu. Uczestniczył w wojnie obronnej 1939 r., podczas której został ranny. Po niezbędnej rekonwalescencji wrócił do Bydgoszczy, gdzie w kwietniu 1940 r. został aresztowany przez gestapo i osadzony w obozie w Sachsenhausen, a następnie w Mauthausen. Wyszedł na wolność dzięki staraniom rodziny i niemalże od razu zaangażował się w działalność podziemną w ramach Armii Krajowej. W lutym 1945 r. został aresztowany przez NKWD i przewieziony do więzienia w Koronowie. O jego dalszych losach miał zdecydować Sąd Polowy Armii Czerwonej. Dzięki pomocy Tadeusza Ośki udało mu się zbiec z transportu, który eskortowali milicjanci (zginęli w trakcie akcji). W kwietniu 1946 r. został aresztowany przez funkcjonariuszy Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Bydgoszczy pod zarzutem współudziału w „zabójstwie milicjantów”. Skazany przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Bydgoszczy na karę śmierci, którą wykonano 27 listopada 1946 r. w Więzieniu Karno-Śledczym przy ul. Wały Jagiellońskie w Bydgoszczy.

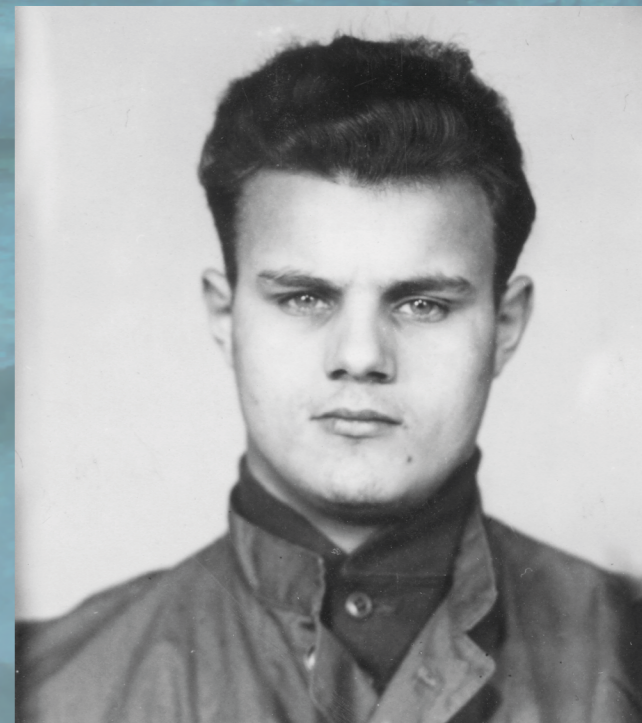
FLORIAN DUTKIEWICZ PS. „JAWOR”, „WIKTOR”, ST. SIERŻ. WP, ŻOŁNIERZ ARMII KRAJOWEJ

Urodził się 19 marca 1900 r. w Gozdowie (pow. wrzesiński). Wziął udział w Powstaniu Wielkopolskim, a następnie służył w Wojsku Polskim. Uczestniczył w wojnie obronnej 1939 r. W 1942 r. wstąpił do Armii Krajowej, gdzie pełnił funkcję komendanta rejonu kolejowego w Bydgoszczy. W lutym 1945 r. został aresztowany przez NKWD i przewieziony do więzienia w Koronowie. O jego dalszych losach miał zdecydować Sąd Polowy Armii Czerwonej. Dzięki pomocy Tadeusza Ośki udało mu się zbiec z transportu, który eskortowali milicjanci (zginęli w trakcie akcji). W kwietniu 1946 r. został aresztowany przez funkcjonariuszy Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Bydgoszczy pod zarzutem współudziału w „zabójstwie milicjantów”. Skazany przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Bydgoszczy na karę śmierci, którą wykonano 27 listopada 1946 r. w Więzieniu Karno-Śledczym przy ul. Wały Jagiellońskie w Bydgoszczy.

TADEUSZ OŚKO VEL WOJCIECH KOSSOWSKI PS. „SĘP”, PPOR. ARMII KRAJOWEJ

Urodził się 11 maja 1913 r. w Warszawie. Od 1934 r. służył w Korpusie Ochrony Pogranicza. Już jesienią 1939 r. związał się z polską konspiracją niepodległościową najpierw w szeregach Służby Zwycięstwu Polski w Warszawie, a następnie w Związku Walki Zbrojnej w Łowiczu. Od 1942 r. działał w Armii Krajowej na Lubelszczyźnie. Jako dowódca oddziału odpowiadał m.in. za kierowanie akcjami likwidacji konfidentów. Wraz ze swoimi podkomendnymi dokonał udanego odbicia osadzonych w więzieniu w Biłgoraju. Na początku 1945 r. przybył do Bydgoszczy, gdzie pod przykrywką funkcjonariusza Urzędu Bezpieczeństwa odwiedzał komisarzariaty Milicji Obywatelskiej. 26 lutego 1945 r. w czasie jednej z takich „inspekcji” w I Komisariacie MO otrzymał informację o transporcie aresztowanych przez NKWD żołnierzy AK. Gdy „Sęp” zorientował się, że mają zostać rozstrzelani podjął decyzję o rozbrojeniu i zastrzeleniu eskortujących ich milicjantów. W kwietniu 1946 r. dołączył do Okręgu Pomorskiego Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość”. Został aresztowany 18 kwietnia 1946 r. w Boluminie, a następnie skazany przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Bydgoszczy na karę śmierci. Wyrok wykonano 27 listopada 1946 r. w Więzieniu Karno-Śledczym przy ul. Wały Jagiellońskie w Bydgoszczy.

ZBIGNIEW ROSTEK

Urodził się 10 stycznia 1930 r. we Lwowie. Po zajęciu miasta przez Sowieców kontynuował naukę szkolną. W 1943 r. został wywieziony wraz z rodziną na roboty przymusowe do Niemiec. Jako robotnik w kopalni rudy miedzianej pracował, aż do wyzwolenia przez wojska amerykańskie. Wówczas wstąpił do Polskich Kompanii Wartowniczych, gdzie przeszedł gruntowne przeszkolenie. Wkrótce zaproponowano mu współpracę z wywiadem. W 1947 r. wyjechał w transporcie repatriantów do Polski i udał się do Gniewkowa. Podczas jednej z akcji, w trakcie przekroczenia granicy stref w Berlinie został zatrzymany przez żołnierzy sowieckich i osadzony w więzieniu. Po wyjściu na wolność dalej kontynuował swoją działalność, która nie uszła zainteresowaniu PUBP w Inowrocławiu. Podpisał zobowiązanie do współpracy, lecz krótko później udało mu się uciec z kraju. Do czasu powrotu do Gniewkowa był jeszcze dwukrotnie zatrzymany: przez władze amerykańskie za usiłowanie kradzieży samochodu wojskowego (nie odbył kary, gdyż objęła go amnestia) oraz przez WOP za nielegalne przekroczenie granicy. Na Kujawach rozbudował siatkę wywiadowczą, w której skupiła się przede wszystkim lokalna młodzież. Członkowie organizacji wraz z Rostkiem kilkakrotnie przekraczali granice. Ostatecznie został aresztowany 5 grudnia 1950 r. w Toruniu. Skazany przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Bydgoszczy na karę śmierci, którą wykonano 10 marca 1952 r. w Więzieniu Karno-Śledczym przy ul. Wały Jagiellońskie w Bydgoszczy.